

Bu Dosya

<https://ziraatweb.com>'dan

İndirilmiştir.

Eğer bu dosya size aitse ve kaldırılmasını istiyorsanız lütfen ziraatweb.com adresinde bulunan "İletişim" kısmından bize bildiriniz. Bize bildirilmeyen dosyalar konusunda sorumluluk kabul etmiyoruz.

Milletimiz çiftçidir. Milletin çiftçilikteki çalışma imkanlarını, asri ve iktisadi tedbirlerle en yüksek seviyeye çıkarmalıyız.

Mustafa Kemal ATATÜRK

EKONOMİ DERS NOTLARI

Prof. Dr. Ahmet ÖZÇELİK
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü

İçerik

- EKONOMİNİN TANIMI,
- KAPSAMI,
- SINIFLANDIRILMASI,
- DİĞER BİLİMLERLE İLİŞKİSİ,
- EKONOMİ BİLİMİNDE METOT
- EKONOMİK SİSTEMLER

EKONOMİNİN TANIMI

- Ekonomi, halkın yaşamını nasıl sürdüreceğini, yiyecek, barınak, giyecek ve bu dünyanın diğer gereklerini ve konforlarını nasıl elde edeceklerini inceler.
- Ekonomi kıt kaynakların yönetim ilmidir.

EKONOMİK AMAÇLAR

- Yüksek istihdam düzeyine ulaşılması
- Ortalama fiyat düzeyinin istikrarının sağlanması
- Etkinlik
- Gelirin adil dağılımı
- Ekonomik büyüme ve verimlilik
- Ekonomide serbestliğin sağlanması

EKONOMİNİN DİĞER BİLİMLERLE İLİŞKİSİ

- Matematik
- İstatistik
- Sosyoloji
- Hukuk
- Ahlak

EKONOMİ BİLİMİNDE METOT

- Genel ekonomi çalışmalarında esas itibariyle iki metot kullanılır:
- **Endüksiyon (Tümevarım)** : Bu metot münferit hadiselerin gözlemlerinden hareketle, genel kaideler elde eder.
- **Dedüksiyon (Tümdengelim)**: Bu metot genel kaidelerden, özel sonuçlar elde eder.

EKONOMİK SİSTEMLER

Ekonomik sistem kavramı ile **bir ülke ekonomisinde iktisadi faaliyetlerin hüküm sürdüğü maddi ve manevi kadrolar kastedilmektedir.** Bu kadroları üç ana grupta toplamak mümkündür.

1. İktisadi faaliyetin amacı
2. Sosyal ve hukuki kuruluşlar
3. Üretimde kullanılan tekniklerin üretim kalitesindeki etkileri

Ekonomik sistem, belli bir organizasyonun ya da tüm ekonomik unsurların bütün halinde ahenkli çalışmasını da ifade eder. Her sistem toplum refahını hedefler. Sistemler arası farklılık; hedefe ulaşmada kullanılan **araçlarda** görülür.

9.EKONOMİK SİSTEMLER

Kapitalist Sistem

- Kapitalizm, inisiyatifin ve üretim araçları mülkiyetinin **bireylere** ait olduğu iktisadi sistemdir
- Kapitalist sistemde iktisadi faaliyetin amacı müteşebbislerin karlarını, çalışanların ise gelirlerini artırmaya yöneliktir.
- Kapitalist sistemin geçerli olduğu bir toplumda **devlet doğrudan doğruya iktisadi faaliyette** bulunmamaktadır.
- Kapitalist sistem zaman içinde bazı değişikliklere uğramıştır. Bu değişiklikleri; üretim bünyesinin değişmesi, sendikaların etkilerinin kuvvetlenmesi ve devlet müdahalesinin artması şeklinde ifade etmek

9. EKONOMİK SİSTEMLER

Sosyalist Sistem

- Bu sistemde inisiyatif, üretim araçları mülkiyeti ve ekonomik hayatın yönetimi **devlete** aittir. Sistem K. Marx'ın fikri temellerine dayanır.
- Sosyalizm üretim araçları mülkiyetin kamuya ait olduğu, bu araçların insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere toplumu yöneten organ tarafından üretime tahsis edildiği iktisadi organizasyon biçimidir.
- Sosyalizm de üretim ile tüketim arasındaki dengeyi; devletin iktisadi planları sağlamaktadır.

9.EKONOMİK SİSTEMLER

Karma Ekonomik Sistem

- Karma ekonomik sistem, **özel sektör yanında kamu** sektörünün de yer aldığı, devletin ekonomik faaliyetlere çeşitli yönlerden müdahale ettiği sistemdir.
- Karma ekonomik sistemde kamu yatırımları ekonomik kalkınma ve sanayileşme sürecine asıl itici güç olabileceği gibi öncü rolünü de üstlenmektedir.
- Karma ekonomik sistemde kamu yatırımlarının yöneldiği alanlar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklılık göstermektedir.
- Karma ekonomik sistem, kapitalizmin ve sosyalizmin bazı özelliklerini benimseyerek daha iyi bir sistem yaratma çabasının sonucunda olmuşmuş bir sistemdir.

İçerik

- EKONOMİ İLMİNİN TEMEL KAVRAMLARI (İHTİYAÇ, MALLAR)

İHTİYAÇ

- İhtiyaç, eksiklik duygusunu gidermeye yarayan, tatmin edildiğinde haz, tatmin edilmediğinde ise acı veren bir duygudur.

İHTİYAÇ

Özellikleri;

- İhtiyaçlar sonsuzdur
- İhtiyaçlar birbiri yerine ikame edebilir.
- İhtiyaçların şiddet dereceleri vardır.
- Genellikle ihtiyaçlar birbirini tamamlar.
- İhtiyaçlar karşılandıkça şiddetlerini kaybederler.
- İhtiyaçlar tekrarlanırlar.

İHTİYAÇ

Etki eden faktörler;

- Doğal çevre
- İş ve meslek
- Örf ve adetler
- Gelir seviyesi

İHTİYAÇ

- İhtiyaçlar çok çeşitlidir. İnsanların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için çaba harcamaları, doğuştan itibaren sahip oldukları içgüdüdür.
- Tatmin edilmediklerinde insana yalnız elem ve ızdırap vermekle kalmayıp aynı zamanda insan hayatını tehlikeye düşüren ihtiyaçlara **mutlak ihtiyaçlar** adı verilir.
- Tatmin edildiklerinde insana haz ve zevk veren ancak karşılanmadıklarında insan hayatını tehdit etmeyen ihtiyaçlara ise **zorunlu olmayan** ihtiyaçlar denir.

MALLAR

- İnsan ihtiyaçlarını karşılayan her türlü vasıtaya **mal** denir.

MALLAR

Mal Çeşitleri

- Serbest ve İktisadi Mallar
- Maddi Mallar- Maddi Olmayan Mallar
- Tüketim Malları- Üretim Malları
- Birinci Derecede Mallar ve Daha Yukarı Dereceli Mallar
- Bir Defa Kullanılan Mallar- Çok Defa Kullanılabilen Mallar
- Bölünebilen Mallar- Bölünemeyen Mallar
- Tamamlayıcı Mallar- Bağlayıcı Mallar
- Taşınabilir Mallar- Taşınamayan Mallar

MALLAR

- Ekonomik anlamda mal özelliğinin olması için o mal veya hizmetin ortaya çıkmasında iki koşul olmalıdır.
- 1) Mal veya hizmetin kıt olması
- 2) Bir üretim faaliyeti sonucunda yani bir çaba harcanarak bu malın veya hizmetin ortaya çıkarılması ve dolayısıyla fiyatının olması

İçerik

- EKONOMİ İLMİNİN TEMEL KAVRAMLARI DEVAM (FAYDA, KIYMET)

Fayda

- Malların insan ihtiyaçlarını tatmin etme özelliğine fayda denir.

FAYDA KANUNLARI (GOSSEN KANUNU)

Azalan
Marjinal
Fayda
Kanunu

Bir ihtiyaç, belirli bir zaman süresinde devamlı olarak tatmin edilirse, bu tatmini sağlayan mala istek gittikçe azalır ve bir noktada sıfıra düşer.

FAYDA KANUNLARI (GOSSEN KANUNU)

- Denkleştirilmiş Marjinal Fayda Kanunu

Mevcut mallar çeşitli ihtiyaçlara o şekilde tahsis edilir ki her ihtiyacın tatmininde kullanılan son mal biriminin yani marjinal dozlarının faydaları birbirine eşit olsun.

DEĞER (KIYMET)

- **Fayda** malların ihtiyaç giderme durumu olduğu halde, **kıymet** malların mukayesesi sonucunda ortaya çıkmıştır.
- Kıymetin teşekkülünü arz cephesinden yani maliyet açısından inceleyen iktisatçılar olduğu gibi (Objektif Değer Teorisi), bir kısmı da malların değerini talep cephesinden, yani faydalı ve kıt olması sebebiyle ortaya çıktığından hareketle tanımlamışlardır (Subjektif Değer Teorisi).

Değerin Emek ve Maliyetle İzahı

- Adam Smith ve onu takip eden iktisatçılar malların kıymetinin maliyet masraflarına göre teşekkül ettiği açıklamaya çalışmışlardır.
- Adam Smith'e göre miktarı sınırlı olup yeniden üretilemeyen malların değeri, bu malların faydasına ve ona karşı olan talebin yoğunluğu ve şiddetine bağlıdır.

Değerin Emek ve Maliyetle İzahı

- D. Ricardo ve K. Marx ise değeri, emekle izah etmeye çalışmışlardır. D. Ricardoya göre bir malın değerini tayin eden emek, sadece bir malın üretilmesi için harcanan emek değil, bir malın üretimi için gerekli olan sermayede birikmiş emeği de kapsamaktadır.

Değerin Emek ve Maliyetle İzahı

- Değerin kaynağını kesin bir şekilde emeğe bağlayan sosyalist iktisatçı Karl Marx'tır. Marx, bir malın değeri, o malın üretimi için sarf edilen emek miktarı ile belirlenir diyerek emek dışındaki bütün üretim faktörlerini dikkate almamaktadır.

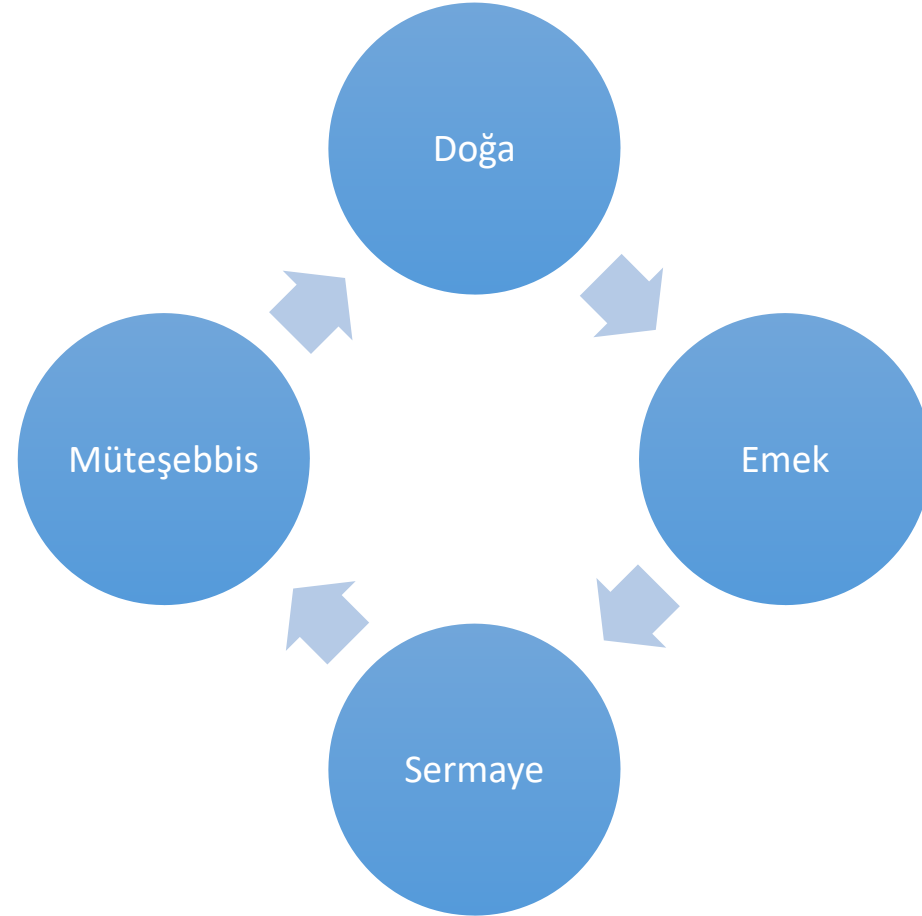
İçerik

- ÜRETİM (TANIMI, KAPSAMI, ÜRETİM FAKTÖRLERİ)

ÜRETİM

- **Üretim:** İnsan ihtiyaçlarını karşılayacak malların şekillerini değiştirerek miktarını ve faydasını artırmaktadır.

ÜRETİM FAKTÖRLERİ

DOĞA

- Doğa faktörü denilince, üzerinde üretim yapılan arazi veya toprak ile onu çevreleyen tabii kuvvetler anlaşılmaktadır.
- Arazi veya toprağın iktisadi özellikleri:
- Toprak nakledilemez
- Arazi ve toprak sınırlıdır, çoğaltılamaz, azaltılamaz.
- Toprak dayanıklı bir üretim faktörüdür.

EMEK

- Üretimde kullanılan insan işgücüne emek denir.

SERMAYE

- Emek üretim faktörüne yardımcı olan ve onun verimini yükselten, üretilmiş ve üretime katılmış üretim vasıtaları sermayedir.
- Sermaye fonksiyonlarına göre teknik ve hukuki sermaye olarak iki kısımda incelenir.

MÜTEŞEBBİS

- Müteşebbis, üretimin yönetim ve organizasyonunu, dolayısıyla rizikosunu üzerine alan kimsedir.

MÜTEŞEBBİS

- Müteşebbis, sadece kendi adına ve hesabına üretim faaliyetinde bulunan ve bu gaye ile diğer üç üretim faktörünü biraraya getiren kimse değildir. Aynı zamanda bir ülkede devlet ve kamu tüzel kişileride üretim yapmak için üç üretim faktörünü birleştirip üretim faaliyetinde de bulunursa, bunlara da müteşebbis denilir.

İçerik

- TEŞEBBÜS VE ÇEŞİTLERİ, İŞLETMELERİN ÇEŞİTLİ KRİTERLERE GÖRE AYRIMI (BÜYÜKLÜK VE HUKUKİ BAKIMDAN), ŞİRKETLER

TEŞEBBÜS VE ÇEŞİTLERİ

- Müteşebbislerin, insan ihtiyaçlarını karşılayabilmek için mal ve hizmet üretmek gayesiyle kurduğu kuruluşa teşebbüs adı verilir.

TEŞEBBÜSLERİN BÜYÜKLÜK BAKIMINDAN AYRIMI

Küçük

- İş bölümü azdır
- Hem patron hem işçi aynı kişidir.

Orta

- Yabancı işçide çalıştırırlar.
- Alet makine kullanımı yaygındır.

Büyük

- Müteşebbis sadece idari işlerde bulunur.
- Teknolojik alet makine kullanımı yaygındır.

TEŞEBBÜSLERİN BÜYÜKLÜK BAKIMINDAN AYRIMI

Özel Teşebbüsler

- Tek kişi işletmesi
- Ortaklık

Kamu Teşebbüsleri

- Kamu teşebbüsleri devlet, özel idare ve belediyeler tarafından kurulmaktadır.

ŞİRKETLER

Şahıs şirketleri

- Kollektif
- Komandit

Sermaye şirketleri

- Anonim
- Limited
- Sermayesi paylara bölünmüş komandit
- Maden şirketi

Kooperatifler

- Şahıs ve sermaye şirketlerinin aksine önceliği kar elden etmek değildir

İşletmeler Arası Anlaşmalar Bakımından İşletmeler

- Centilmenlik anlaşması yapan işletmeler
- Konsorsiyum yapan işletmeler
- Karteller
- Tröstler
- Holdingler
- Tam Birleşmeler

Centilmenlik anlaşması yapan işletmeler

- Rekabeti ortadan kaldırmak veya rekabeti kendi yararlarına değiştirmek için aralarında yazılı veya sözlü olarak centilmenlik anlaşması yaparlar.

Konsorsiyum yapan işletmeler

- Tek başına yapamayacakları büyük işleri yapmak için diğer işletmelerle iş yapılıncaya kadar tek bir irade altında birleşmeleri sonucu ortaya çıkar.

İçerik

- ÜRETİMDE BİRLEŞME (KARTELLER, TRÖSTLER, HOLDİNGLER, İŞÇİ BİRLİKLERİ, İŞVEREN BİRLİKLERİ, DİĞER ANLAŞMA VE BİRLEŞMELER)

KARTEL

- Benzeri mal üreten işletmelerin, aralarındaki rekabeti azaltmak veya tamamen ortadan kaldırmak için birleşmeleriyle meydana çıkar.
- Karteli oluşturan işletmeleri hukuki yapılarını kaybetmezler.

KARTEL

- Satış şartlarını kontrolleri altına almak için bağımsız satış yapma yetkilerini ortadan kaldıran kartel **satış karteli**, üretim veya satışını miktar olarak tek tek belirleyen **kota karteli**, pazarın veya müşterilerin kartele giren işletmelerce paylaşılmasına **bölge karteli** adı verilir.

TRÖST

- Pazarları kontrol altına alabilen ve etkileyebilen dev ekonomik birleşmelerdir.
- İşletmeler dikey, yatay ya da çapraz şekilde bir tek yönetim altında birleşerek ekonomik ve hukuki bağımsızlıklarını kaybederler.

TRÖST

- Yatırım tröstü, sermaye yatırımını amaç edinen işletmelerin tröst şeklinde birleşmeleridir.

HOLDİNGLER

- Holding, başka işletmelerin hisse senetlerini toplayarak, o işletmenin denetimini ele geçirerek, faaliyetlerini kontrol altında tutan bir işletmedir.

İŞÇİ BİRLİKLERİ

- İşçi birlikleri, iş şartlarını, ücret seviyesini daha iyi ve elverişli hale getirmek için uğraşırlar.

Tam birleşmeler

- Büyük bir şletmenin bir ya da daha fazla sayıda küçük şletmeyi satın alması ile ortaya çıkan birleşme tam birleşmedir.

İçerik

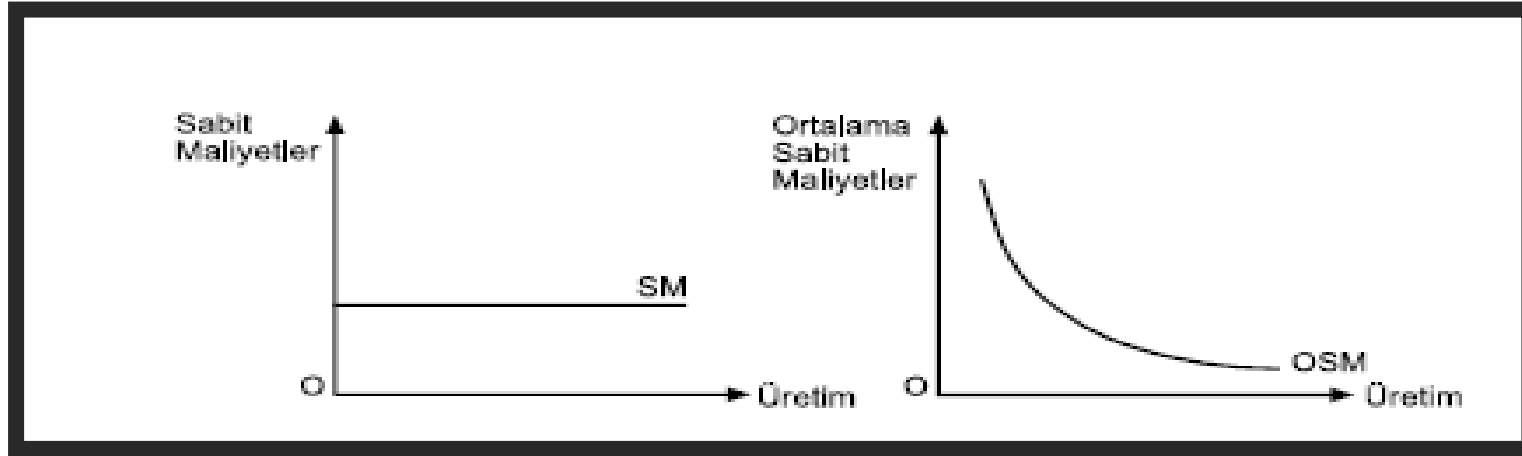
- ÜRETİM MASRAFLARI VE VERİM KANUNLARI

ÜRETİM MASRAFLARI

- Genel itibariyle işletmede iki masraf grubu vardır. Sabit masraflar ve değişen masraflar.
- Sabit masraflar, üretim hacmine bağlı olmayan, üretim yapılsa da yapılmısa da katlanılması gereken masraflardır.
- Değişen masraflar, üretim hacmine bağlı olarak değişiklik gösteren masraflardır.

ÜRETİM MASRAFLARI

- Toplam sabit mastafın üretim miktarına bölünmesiyle bulunan masrafa ise ***ortalama sabit masraf denilmektedir.***

ÜRETİM MASRAFLARI

- Toplam değişir mastafın üretim miktarına bölünmesi ile elde edilen masrafa ortalama değişir masraf denilmektedir.

AZALAN VERİM KANUNU

- Aynı teknik koşullar altında ve belirli bir arazide, üretim için kullanılan girdi miktarı artırıldıkça, birim başına elde edilen ürün miktarında, önce nisbi, daha sonra mutlak bir azalma ortaya çıkar. Bu duruma azalan verim kanunu adı verilmektedir.

AZALAN VERİM KANUNU

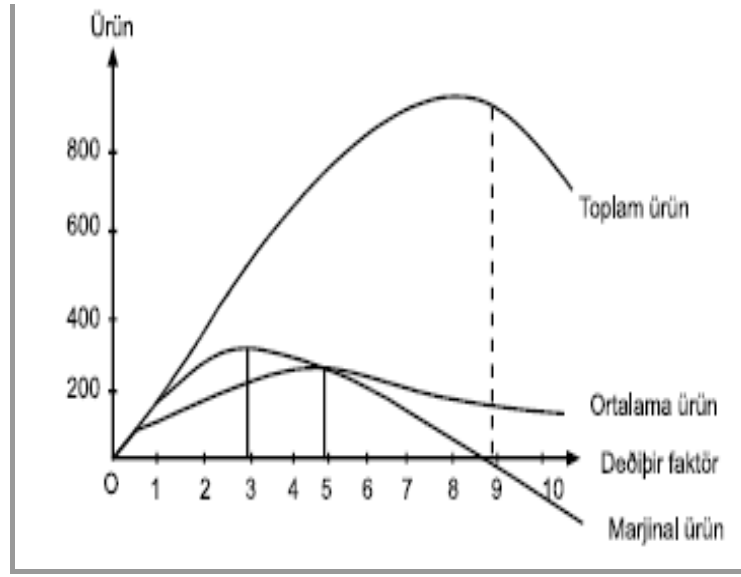
- Çiftçi üretim faaliyetini gerçekleştirirken, kullanacağı girdi miktarına, Marjinal gelirin, Marjinal masrafa eşit olacağı noktaya kadar devam eder ve bundan sonrası çiftçinin zararınadır. Bu noktaya İktisadi Optimum Noktası denir.

AZALAN VERİM KANUNU

- Değişken bir faktörün ister azaltılarak isterse artırılarak kullanımı ile üretimi arasındaki ilişkiyi yansıtan azalan verim kanununa göre **toplam ürün, ortalama ürün ve marjinal ürün** miktarları önce birlikte artmakta; belli bir noktadan sonra azalmaya başlamakta hatta negatif değerler ortaya çıkabilmektedir.

AZALAN VERİM KANUNU

Değişken Faktör	Toplam Ürün	Ortalama Ürün	Marjinal Ürün
1	40	40	40
2	90	45	50
3	150	50	60
4	195	48,7	45
5	230	46	35
6	260	43,3	30
7	280	40	20
8	290	36,2	10
9	295	32,7	5
10	295	29,5	0

İçerik

- PİYASA ve FİYAT

PİYASA ŞEKİLLERİ

PİYASA ŞEKİLLERİ

TAM
REKABET
PİYASALARI

EKSİK
REKABET
PİYASALARI

TAM REKABET KOŞULLARI

Sonsuz sayıda alıcı ve satıcı vardır.

- Firmaların ürettiği mallar homojen yani birbirinin aynıdır.

Tam rekabete piyasalarında alıcılar ve satıcılar piyasa hakkında tam bir bilgiye sahiptirler.

- Alıcılar ve satıcılar çıkarlarını maksimuma çıkarmak için rasyonel (akılcı) davranırlar.

Piyasaya giriş çıkış serbesttir.

TAM REKABET KOŞULLARI

Sonsuz sayıda alıcı ve satıcı vardır.

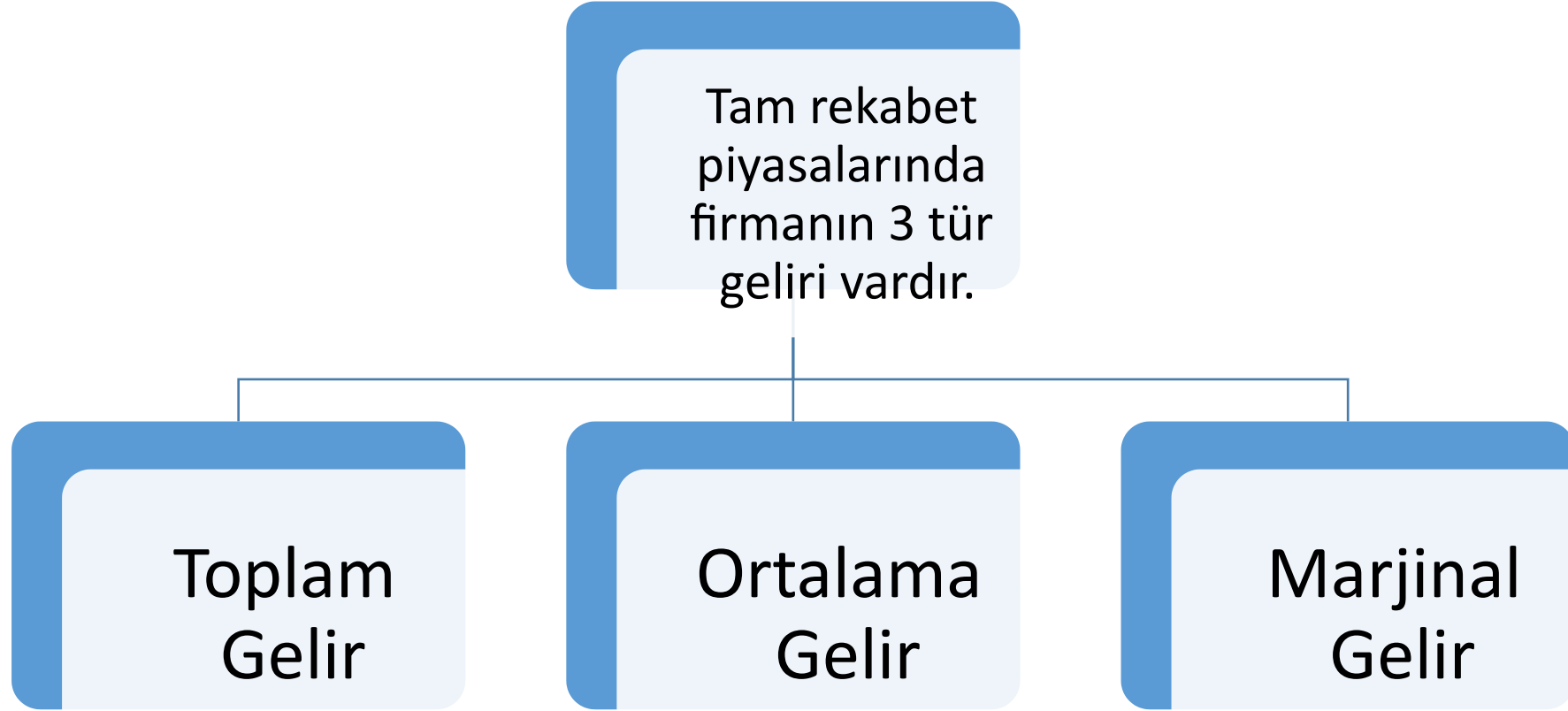
- Firmaların ürettiği mallar homojen yani birbirinin aynıdır.

Tam rekabete piyasalarında alıcılar ve satıcılar piyasa hakkında tam bir bilgiye sahiptirler.

- Alıcılar ve satıcılar çıkarlarını maksimuma çıkarmak için rasyonel (akılcı) davranırlar.

Piyasaya giriş çıkış serbesttir.

Firma Gelirleri

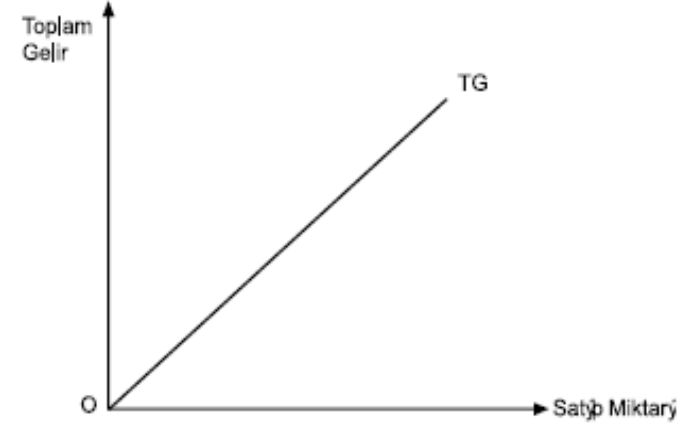

Firma Gelirleri

Toplam Gelir: Firmanın sattığı mala ödenen para miktarı olup; mal miktarı ile fiyatın çarpımına eşittir.

Ortalama Gelir: Toplam gelirin satılan mal miktarına bölünmesi ile elde edilen ortalama gelir aynı zamanda fiyata eşittir.

Marjinal Gelir: Firmanın satışında bir birimlik bir değişimin toplam gelirden meydana getirdiği değişim oranıdır.

EKSİK REKABET PİYASALARI

- Tam rekabet şartlarının bir veya birkaçının aksaması durumunda ortaya çıkan piyasalara eksik rekabet piyasaları denilmektedir.

Eksik rekabet piyasalarında firma sayısı tam rekabet piyasasındaki firma sayısından az olup; üretilen mallar homojen değildir.

Eksik rekabet piyasalarının en genel özelliği firmaların piyasa fiyatı üzerinde kısmen de olsa etkili olabilmeleridir.

EKSİK REKABET PİYASALARI

- Eksik rekabet piyasaları çeşitli şekillerde görülmektedir.

Bir satıcı
piyasa
monopol

İki satıcı
piyasa düopol

Az satıcı
piyasa
oligopol

Çok satıcı
monopol

MONOPOL PİYASA

- Monopol tanım olarak; çok sayıda alıcıya karşın, tek satıcının bulunduğu piyasa türüdür.
- Tek satıcı olması nedeniyle piyasaya hakim durumda olup; piyasa fiyatı üzerinde doğrudan kontrole sahiptir.
- Monopolcü firma arza hakim olmasına karşın piyasadaki talep miktarını dikkate almak durumundadır.

Monopson Piyasası

- Çok sayıda satıcı firmaya karşılık, alıcı sayısının tek olduğu piyasa türüne ***monopson piyasası*** denilmektedir.
- Böyle bir piyasada fiyat tek alıcı tarafından belirlenmekte, satıcı firmalar ise bu fiyatı kabullenmek durumunda kalmaktadırlar.

Çift Yanlı Monopol

- Zincirleme monopol olarak da adlandırılan bu piyasa türünde; malı satın alan tek alıcı (monopson) aynı zamanda o malın tek satıcısı (monopol firma) konumunda olabilmektedir.
- Buna göre bazen çok sayıda firma tarafından üretilen bir mal tek firma tarafından satın alınmakta ve yeniden çok sayıdaki tüketiciye satılabilmektedir.
- Başka ifade ile bu piyasalarda hem alıcı hem de satıcı tek firmadır.

İkili Monopol- Bilateral Monopol

- **Tek alıcı ile tek satıcının** karşı karşıya geldiği monopol türüdür.
- Hem alıcı hem de satıcı kârını maksimize etmeye ve kendilerine uygun olan fiyat-miktar bileşimini karşı tarafa kabul ettirmeye çalışmaktadır.
- Alış ve satış fiyatı, piyasa mekanizması ile birlikte pazarlık gücüne de bağlı olarak tek fiyattır. Bu nedenle çift yanlı monopolden farklıdır.

Düopol piyasaları

- Çok sayıda alıcıya karşın yalnızca iki satıcının bulunduğu piyasa türüdür.
- Düopol piyasası alıcılar bakımından tam rekabet piyasasına benzer bir yapıdadır.
- Her iki firmanın amacı da maksimum kâr elde etmektir. Buna ulaşmak için ya aralarında anlaşılırlar veya birbirlerini deneyerek dikkatli bir fiyat politikası izleyerek kârlarını maksimum düzeye çıkarırlar.

Oligopol Piyasaları

- Belirli bir malın üretiminin sınırlı sayıda firma tarafından yapıldığı buna karşın çok sayıda alıcının bulunduğu piyasalardır.
- Oligopol piyasasında faaliyette bulunan firmaların büyük olması değil, önemli olan rakip firma sayısıdır.
- Oligopollerin ortaya çıkmasında en önemli etken ölçeğe göre artan getirilerdir. Bu durum büyük firmalara küçük firmalara göre maliyet avantajı sağlamaktadır.

İçerik

- FİYAT (PAZAR, FİYATIN OLUŞUMU, FİYATLARA MÜDAHELE)

FİYAT

- Bir piyasada bir malın fiyatı, o malın arz talebini eşit kılan bir seviyede teşekkül etmektedir.
- Arz ve talebin birbirine eşit olduğu zaman teşekkül eden fiyata denge veya piyasa fiyatı denilmektedir.

PAZAR

- Arz ve talebin karşılaştığı yerdir.

TALEP

TALEP KAVRAMI

Belirli bir sürede bir mala ve bu malın değişik fiyatlarına karşı bir tüketicinin satın almak istediği mal miktarıdır.

Tüketicinin talep edeceği mal miktarı o malın fiyatlarının etkisi altındadır.

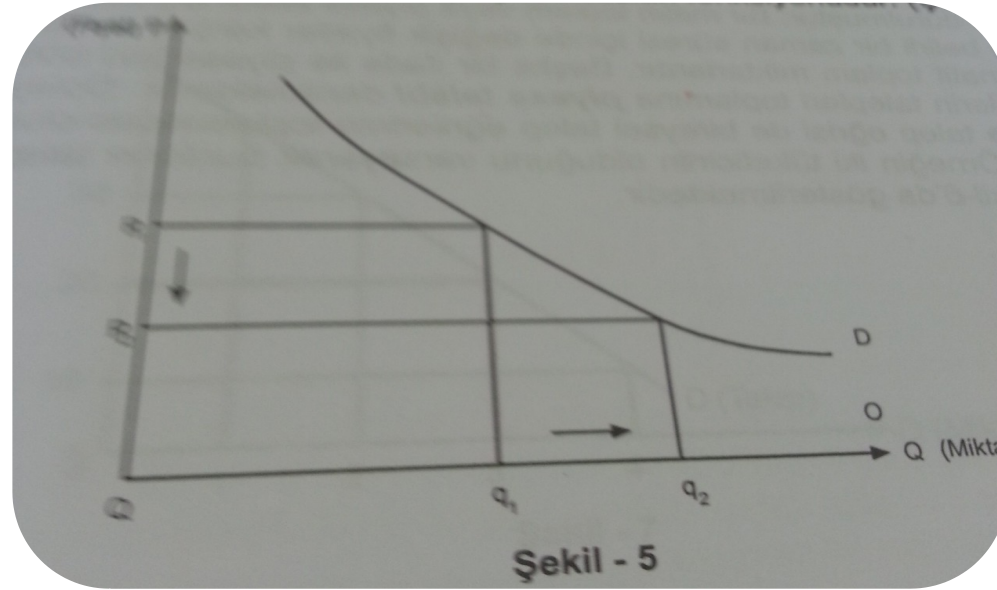
TALEP FONKSİYONU

Bir tüketicinin talebi etkileyen unsurun sadece mal fiyatları olmayıp, başka unsurların da bunda rol oynar.

- Diğer mal fiyatları
- Gelir seviyesi
- Zevk ve tercihler
- Tüketicilerin sayısı
- Beklentiler

Talep Eğrisi ve Talep Kanunu

- Tüm diğer değişkenler sabit iken, çeşitli fiyat düzeylerinde o maldan satın alınmak istenen mal miktarının geometrik yerine **talep eğrisi** denir.

Talep Eğrisi ve Talep Kanunu

- **Talep Yasası:** Diğer değişkenler sabit kalmak koşuluyla, bir malın fiyatı artarsa talebi azalır, fiyatı azalırse talebi artar.
- Talep eğrisinin negatif eğimli alçalan bir eğri durumunda olmasının **iki sebebi** bulunmaktadır.
 1. **Gelir Etkisi:** Bir malın fiyatındaki düşme tüketicini satın alma gücünde artış yaratmaktadır. Tüketicinin geliri değişmemiş olmasına rağmen reel yönden artmıştır.
 2. **İkame Etkisi:** Tüketicinin fiyatı düşen bir malı, fiyatı değişmeyen bir malın yerine tercih etmesi yani ikame etmesi olarak tanımlanmaktadır.

ARZ

Arz Kavramı

Arz; bir satıcının veya üreticinin belli bir zaman süresi içinde elinde bulundurduğu bir malın, değişik fiyatları karşısında piyasada bu maldan satmaya razı olduğu miktardır.

Arz Fonksiyonu

Arz fonksiyonu, bir malın mümkün olan bütün fiyatları ile bu fiyatlardan arz edilebilecek mal miktarları arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bir üreticinin; üretmek ve satmak istediği mal miktarı birçok faktörlerin etkisi altındadır.

Bunlar;

- Malın fiyatı
- Diğer mal fiyatları
- Üretim maliyetleri
- Teknoloji
- Zevkler ve moda
- Üreticilerin beklentileri
- Vergiler
- Firma sayısı

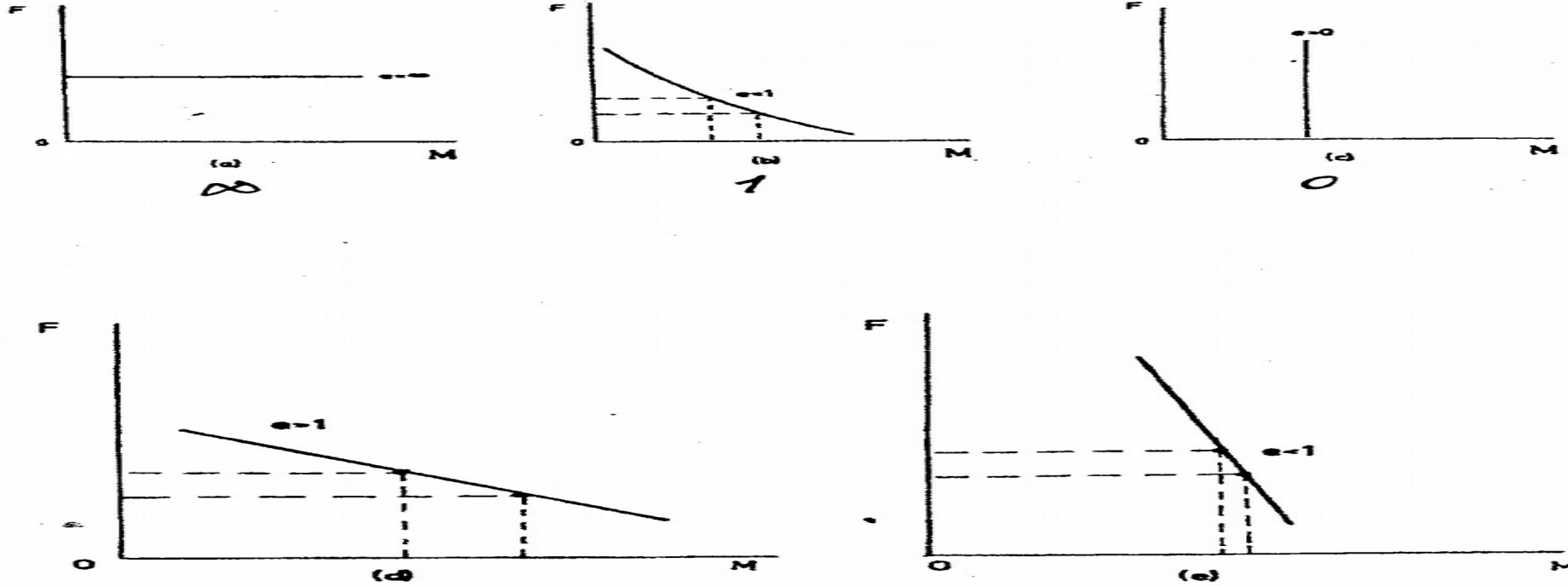
Arz Eğrisi ve Arz Kanunu

- Tüm diğer değişkenler sabit iken, belli bir dönemde çeşitli fiyat seviyelerinde üreticilerin üretmek, satıcılarında satmak istedikleri mal miktarlarının geometrik yerine **arz eğrisi** denmektedir.
- Genellikle, bir mal fiyatının artması, diğer unsurlar ceteris paribus (Diğer unsurlar sabit iken) ise **arzi artırır**; veya fiyat azalışı arz hacmini azaltır. Buna **arz kanunu** denir.

TALEP ESNEKLİĞİ

- Bir malın fiyatındaki değişmelere karşısında tüketicilerin malın talebi ile ilgili duyarlılık dereceleri **talep esnekliği** kavramı ile ifade edilmektedir.

TALEP ESNEKLİĞİ

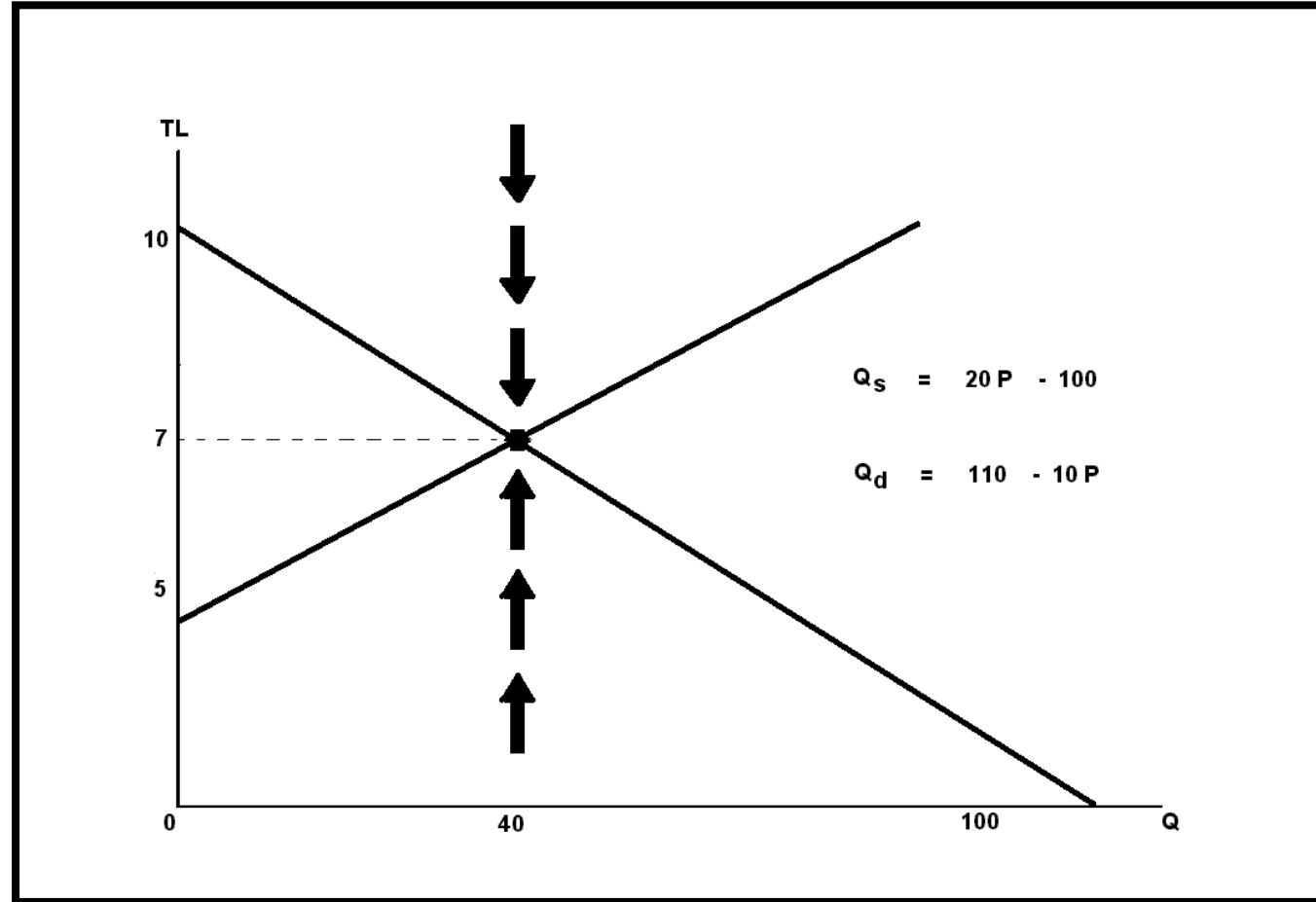
Şekil 3.7: Değişik Esneklikteki Talep Eğrileri

ARZ ESNEKLİĞİ

- Üreticiler, fiyat değişiklikleri doğrultusunda üretimlerini artırma veya azaltma kararı almaktadırlar. Bu karar, maldan mala değişiklik gösterdiği gibi aynı malın farklı fiyatları karşısında da değişmektedir. Fiyat değişimleri karşısında arzın duyarlılık veya tepki dereceleri arz esnekliği kavramı ile ifade edilmektedir.
- Arz esnekliği; fiyattaki değişme yüzdesinin arzdaki değişme yüzdesine oranlanması ile ölçülmektedir.

$$\text{arz esnekliği} = \frac{\text{arz edilen miktarda \% değişim}}{\text{fiyatta \% değişim}}$$

Denge Fiyatına Ulaşma Mekanizması

İçerik

- PARA (PARANIN ÖZELLİKLERİ, FONKSİYONLARI, ÇEŞİTLERİ, PARANIN KIYMETİNİN ÖLÇÜLMESİ, ENFLASYON, DEFLASYON, DEVALÜASYON, REVALÜASYON, PARA POLİTİKASI)

PARANIN TANIMI

- Malların alım ve satımında kullanılan değişim aracına **para** denilmektedir.

PARANIN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Homojen
olması

Taşınabilir
olması

Dayanıklı
olması

Bölünebilir
olması

Taklit
edilememesi

PARANIN FONKSİYONLARI

- **1-Değer ölçüsü ve hesap birimi olma**

Para; üretim ve değişim konusu olan çeşitli mal ve hizmetlerin hesaplanmasında ortak bir ölçü, bir hesap birimidir. Ortak değer ölçüsü olarak para; mal ve hizmetlerin ne kadar para birimi karşılığında el değiştireceğini gösterir ki bu da o mal ve hizmetin fiyatını belirler.

PARANIN FONKSİYONLARI

- **2-Mübadele Aracı Olma Fonksiyonu**

Paranın mübadele aracı olmak fonksiyonu, mal ve hizmetlerin el değiştirmesi sürecini kolaylaştıran ve hızlandıran bir işlev kazandırır.

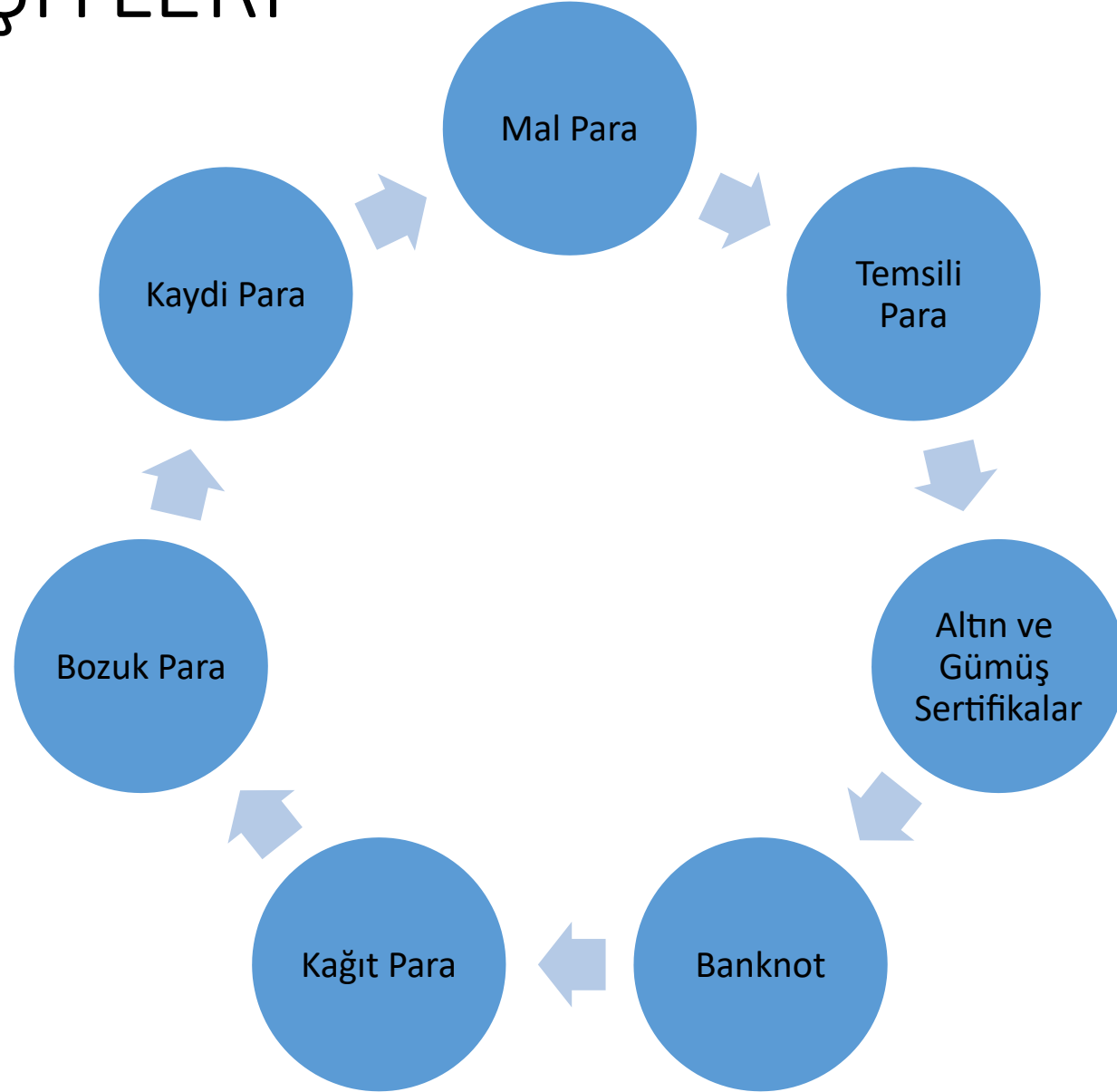
Para herkes tarafından kabul edilen bir alış-veriş aracıdır.

PARANIN FONKSİYONLARI

- **3-Değer Olarak Saklanması Fonksiyonu**

Paranın değer olarak saklanması fonksiyonu; paranın değer ölçüsü ve mübadele aracı olması fonksiyonlarına bağlıdır.

PARA ÇEŞİTLERİ

PARANIN DEĞERİ MİKTAR TEORİSİ

- Paranın Değeri

Para biriminin satın alacağı mal ve hizmet miktarı olarak ifade edilmektedir.

Paranın değeri mal ve hizmet fiyatları ile ters orantılıdır. Ekonomide fiyatla genel düzeyi yükseldikçe, paranın değeri düşmekte, fiyatlar genel düzeyi düştükçe paranın değeri artmaktadır.

- Paranın değerindeki değişmelerin nedenleri miktar teorisi olarak tanımlanan yaklaşımla açıklanmaktadır.

MİKTAR TEORİSİ

- Klasik iktisatçılar tarafından geliştirilen bu teoriye göre; para miktarı ile fiyatlar genel düzeyi ve paranın değeri arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır.
- Tam istihdamda bulunan bir ekonomide para arzında meydana gelen değişimler, fiyatlar genel düzeyini de para arzındaki artış yönünde ve oranında değiştirmektedir.

PARA POLİTİKASININ AMAÇLARI

Tam İstihdam

Fiyat İstikrarı

Faiz Oranı
İstikrarı

Ekonomik
Büyüme

Ödemeler
Bilançosu
Dengesi

ENFLASYON

- Bir ekonomide toplam talebin toplam arzdan fazla olması sonucu, fiyatlar genel düzeyinin sürekli olarak yükselmesine enflasyon denilmektedir.

ENFLASYONUN NEDENLERİ

- Genel olarak baktığımızda enflasyona neden olan etkenler gözönüne alındığında talep kaynaklı ve arz kaynaklı oldukları görülmektedir.

ENFLASYON ÇEŞİTLERİ

Yapısal Enflasyon

- Bu tür enflasyon belirli piyasalarda ve ekonominin bazı kesimlerinde fiyatların birkaç firma tarafından belirlenmesi sonucu ortaya çıkar

Kronik Enflasyon

- Kamu harcamalarının sürekli artması, gelirlerin üretimdeki artışla orantısız olması, sürekli bütçe açıkları, yatırım finansmanlarının emisyonla karşılanması gibi nedenlere bağlı olarak ortaya çıkar.

ENFLASYON ÇEŞİTLERİ

Sinsi Enflasyon

- Fiyatlar genel düzeyinin yavaş ve küçük oranlarda yükselme eğilimi gösterdiği dönemlerde görülen bir enflasyon çeşididir.

Hiperenflasyon

- Fiyatlar genel düzeyinin çok hızlı şekilde yükselmesi ve paranın iç değerinin aşırı ve hızlı bir şekilde düşmesi sonucu enflasyon hızının çok yükselmesi durumudur.

ENFLASYONLA MÜCADELE YOLLARI

- Enflasyonla mücadele etmek amacıyla iki strateji uygulanmaktadır. Bunlardan birincisi **toplam arzın artırılması**, ikincisi ise **toplam talebin kısılmasına** yönelik uygulamalardır.

DEFLASYON

- **Deflasyon**; ekonomide üretim artışlarının yavaşladığı veya durduğu, fiyatlar genel düzeyinin ise düşme eğilimi gösterdiği bir durumdur.

DEFLASYONDA ALINABİLECEK TEDBİRLER

Ucuz faizle bol kredi imkanı sağlanmalı

- Harcamalar artırılmalı

Yüksek ücret politikası uygulanmalı

- Tüketici kredileri artırılmalı

Gelir ve kurumlar vergisinde yapılacak düzenlemeleri yatırımları artıracak şekilde ayarlanmalı

DEVALÜASYON

- Bir ülkenin parasının dış değerinin yabancı paralar karşısında düşürülmesine **devalüasyon** denir.

REVALÜASYON

- Revalüasyon devalüasyonun tersi olup; bir ülke parasının değerini altına ve dövize göre yükselterek yeniden ayarlamaktır.

İçerik

- GELİRİN BÖLÜNMESİ (RANT, ÜCRET)

Gelir dağılımı

- Bir ülkede belirli bir dönem içinde yaratılan milli gelirin toplumsal ve bireysel gruplar ile üretim faktörleri sahipleri arasında bölüşülmesine **gelir dağılımı** denilmektedir.
- Gelirin bireyler, aileler, tüketici birimleri arasında dağılımına **kişisel gelir dağılımı** denilmektedir.

Fonksiyonel gelir dağılımı

- Fonksiyonel gelir dağılımı, gelirin farklı üretim faktörleri arasında, buna bağlı olarak da üretim sürecinde farklı işlevlere sahip olan toplumsal gruplar arasında nasıl dağıldığını göstermektedir.
- Fonksiyonel gelir dağılımında toprak sahibine rant, girişimcilere kâr, sermaye sahiplerine faiz ve emek sahibine ücret geliri dağıtılmaktadır.

Kişisel gelir dağılımı

- Kişisel gelir dağılımı; milli gelirin kişiler, aileler ve gruplar kısaca o ülkedeki kişiler arasındaki dağılımını ifade etmektedir.
- Kişisel gelir dağılımında önemli olan gelirin kaynağı ve bileşimi değil miktarıdır.
- Çünkü bu dağılım kişilerin gelirlerinin kaynağına değil, büyüklüğüne göre sınıflandırılmasına dayanmaktadır.

Gelir Dağılımındaki eşitsizliği yaratan sebepler

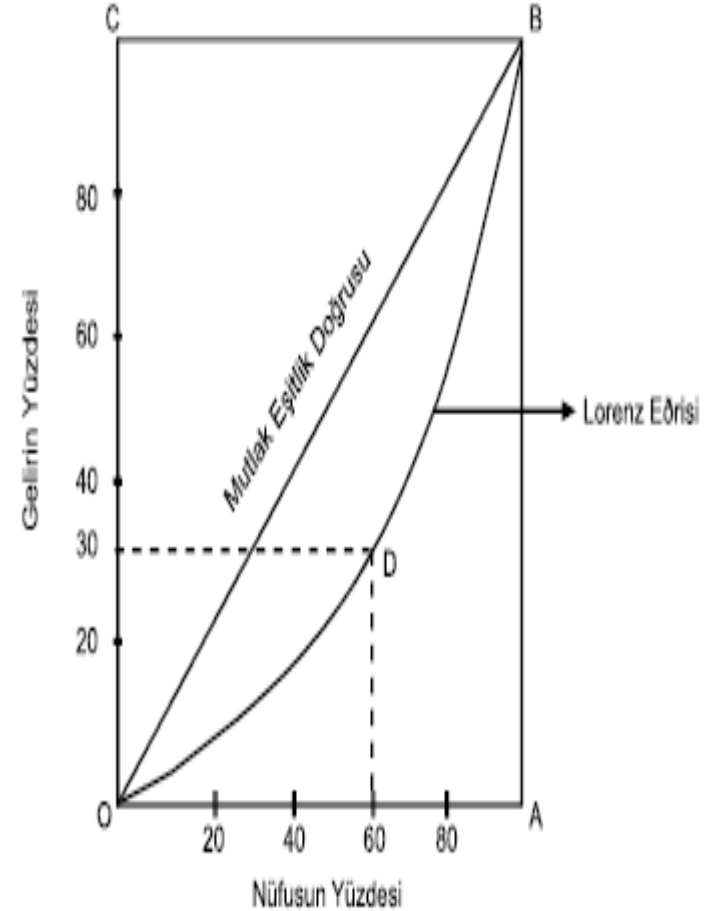
1. Mülkiyet ve Miras Hakkı
2. Yetenek Farklılıkları
3. Eğitim ve Öğretim Farklılıkları
4. Çalışkanlık
5. Telafi Edici Ücret Farkları
6. Risk Yüklenmek
7. Tekel Gücü
8. Diğer Sebepler

Lorenz eğrisi

- Lorenz eğrisi belirli bir dönemde yaratılan reel gelirin yüzde olarak kişisel dağılımını incelemekte ve gelir dağılımındaki eşitsizliklerin gösterilmesinde kullanılmaktadır.

Lorenz eğrisi

- Eğer bir ülkede kişisel gelir dağılımı mutlak bir eşitlik yaratacak şekilde gerçekleşmişse iki köşeyi birleştiren diyagonal doğru biçiminde olacaktır.
- Ancak bir ülkede gelir dağılımında bir eşitsizlik varsa, mutlak eşitlik doğrusundan uzaklaşma başlar ve Lorenz eğrisi çukurlaşır. Lorenz eğrisi mutlak eşitlik doğrusuna ne kadar yakın olursa gelir dağılımında o kadar az, mutlak eşitlik doğrusuna ne kadar uzak ise gelir dağılımında o kadar çok eşitsizlik var demektir.

Gini katsayısı

- Gelir dağılımındaki eşitsizlikleri göstermede geometrik olarak ifade edilen Lorenz eğrisi pratik bir yöntem değildir. İtalyan istatistikçi C. Gini gelir dağılımı eşitsizliğinin matematiksel bir katsayı ile ifade edilebileceğini ortaya koymuştur.
- Gini katsayısı 0 ile 1 arasında bir değer almaktadır. Katsayının azalması (0 olması) eşitsizliğin azaldığını, katsayının artması (1 olması) ise eşitsizliğin arttığını göstermektedir.
- Buna göre Gini katsayısı 0 ise herkes aynı gelire sahip, 1 ise bir kişi bütün geliri almakta iken, diğer bütün nüfus gelirden pay almıyor demektir.

RANT

- Ekonomide üretim faktörü olarak toprağın üretimden aldığı pay ya da toprağın fiyatı olan rant; toprak faktöründen belirli bir süre için yararlanmak amacıyla ödenen bedel olarak tanımlanmaktadır.
- Toprağın geliri olan rantı; diğer üretim faktörleri gelirleri olan ücret, faiz ve kârdan ayıran en önemli özellik toprak ve diğer doğal kaynakların sahip oldukları arz esnekliğindeki farklılıktır.

Rant çeşitleri

- **Diferansiyel Toprak Rantı:** Verimlilik açısından rantın ölçüsü, iki eşit miktarda emek ve sermaye ile elde edilen ürünler arasındaki fark olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca daha verimli topraklar verimsiz topraklara göre daha fazla gelir getirmektedir. İşte maliyet farklılıklarından kaynaklanan bu ranta ***diferansiyel rant adı verilmektedir.***

Rant çeşitleri

- **Mutlak Rant:** Mutlak rant kavramını açıklayan J. Stuart Mill bir ülkenin bütün toprakları ihtiyaçları karşılamak amacıyla ekime açıldığında marjinal toprağında bir rant sağlayacağını belirtmiştir.
- Verimsiz toprakların da rant sağlaması durumunu ***mutlak rant*** olarak nitelendiren Mill, bu durumun toprak faktörünün ihtiyaçlara göre yetersiz (kıt) olmasından kaynaklandığını belirtmiştir.

ÜCRET

- **Ücret;** üretim çabasına katkıda bulunanların harcadıkları emek karşılığında aldıkları paydır. Kısaca ücreti emeğin fiyatı olarak da tanımlamak mümkündür.
- Ücretler emek sahibine sağladığı satın alma gücüne göre **nominal ücret ve reel ücret** olmak üzere ikiye ayrılmaktadır:
- **Nominal Ücret:**Emek sahibine yapmış olduğu iş karşılığı ödenen para miktarıdır.
- **Reel Ücret:** Nominal ücretin fiyat endeksine bölünmesi ile bulunur. Emek sahibinin gerçek ücretidir.

EKONOMİ VE İŞLETMECİLİK DERSİ

Prof. Dr. Mevhibe ALBAYRAK

Kuruluş yeri seçim yöntemleri

- Kazanç kriteri
- Puanlama yöntemi
- Yatırım rantabilitelerinin karşılaştırılması

- Kuruluş yeri belirlenen işletmelerde kapasite belirlenir.
- Kapasite; herhangi bir işletmenin belirli bir zaman süresinde üretebileceği mal veya hizmet miktarını ifade eder.

- Teorik Kapasite: İşletmenin en yüksek üretim miktarıdır.
- Kullanılan Kapasite: İşletmede pazar talebi dikkate alınarak yapılan üretim miktarıdır.
- Boş Kapasite: Gerçek kapasitenin kullanılmayan kısmıdır.
- Optimal Kapasite: İşletmelerde üretim maliyetinin en düşük, üretim miktarının tamamının satıldığı, kara geçişin olduğu kapasitedir.

Pazarlama karması/stratejileri

- Ürün
- Fiyat
- Dağıtım/yer
- Tutundurma

- İşletmenin çalışması gerekli minimum kapasite veya başabaş /kara geçiş noktasıdır.
- Başabaş/kara geçiş noktası :
- **$S+d x=f x$**
-
- (x): Minimum kapasite veya kara geçiş kapasitesi
- (S): Sabit masrafları
- (d): Birim değişen masraf

Yatırım proje esasları

1- Proje İle İlgili Genel Bilgiler

2- Proje İle İlgili Pazar (Sektör/Piyasa) Araştırması

- Proje uygulama alanı ve özellikleri / Kuruluş yeri seçimi ve çevresel etkileri
- Hammadde Etüdü
- Kapasite Belirleme ve Seçimi

3- Projenin Teknik Yönü

- Teknoloji Seçimi ve Mühendislik

4. Projenin mali ve ekonomik yönü

5. Projenin Değerlendirilmesi

Projenin Mali ve Ekonomik Yönü

- **1. Proje Giderleri**
- Yatırım giderleri
- Arsa-arazi bedeli, Arazi düzenleme-hazırlık işlemleri
- Etüd-proje gideri
- Bina ve inşaat giderleri
- Makine-donatım ve teçhizat giderleri
- Yardımcı işletme tesisleri
- Diğer sabit yatırım giderleri

Projenin Mali ve Ekonomik Yönü

- İşletme giderleri
- Hammadde ve yardımcı malzemeleri gideri
- İşçilik ve personel giderleri
- Bakım ve onarım giderleri
- Amortisman
- **2.Proje gelirleri-Ürün ve yan ürün satışları, hurda değeri**
- **3. Proje Finansmanı ve Finansal Analiz**
- Sermaye yapısı, öz ve yabancı kaynaklar, finansman kaynakları ve maliyetleri
- Finansman Planlaması ve finansal oranların analizi

EKONOMİ VE İŞLETMECİLİK DERSİ

Prof. Dr. Mevhibe ALBAYRAK

Projenin Değerlendirilmesi

1. Proje gelir-gider analizi
(Mali ve ekonomik rantabilite oranları, geri ödeme süresi)

Projenin Değerlendirilmesi

- 2. Nakit akım tablosu analizi ve karlılık analizleri
(Net bugünkü değer, iç karlılık oranı, fayda/masraf oranı)

Net Bugünkü Değer

- Bir yatırımın sağlayacağı nakit girişlerinin bugünkü değerleri toplamından, yatırım tutarının çıkarılmasıyla bulunan değerdir.
- yatırımın ekonomik ömrü boyunca sağlayacağı para girişinin önceden saptanmış belirli bir iskonto oranı üzerinden bugüne indirgenmiş değerleri toplamı ile yatırımın gerektirdiği para çıkışının bu belirli iskonto oranı üzerinden bugünkü değeri toplamı arasındaki farktır.

Yatırım için yapılacak harcamaların da belirli bir iskonto haddi üzerinden bugünkü değeri bulunur. Yatırım gelirlerinin bugünkü değerlerinden yatırım harcamalarının bugünkü değeri çıkarılır.

- Aradaki fark pozitif ise yatırım kabul edilir. Birden fazla yatırım projesinin değerlemesi söz konusu ise, bu projeler arasındaki en büyük pozitif değeri veren proje seçilir.

İç karlılık oranı

- Herhangi bir yatırımının tutarı ile gelecekte düzenli olarak elde edilen nakit akışlarının net bugünkü değerini sıfıra eşitleyen iskonto oranıdır.
- Projelerin başabaş noktasını gösteren iskonto oranı olarak ta ifade edilir.

Fayda/masraf oranı

- Oran, 1'den büyükse proje ekonomiktir.

Bölüm 12. İşletmecilik

İşletme, ürün piyasalarındaki ekonomik birim olup, üretim faaliyeti için üretim faktörleri bir araya getirilir. İşletmelerde örgütsel amaçları doğrultusunda üretim ve pazarlamaya yönelik kararlar alınır ve uygulanır. İşletmelerin amacı kar elde etmek, uzun vadede büyüme, istihdam yaratma olabileceği gibi, toplumsal fayda oluşturmaya yönelik faaliyetlerde de bulunulabilir.

İşletmedeki bölümleri ve tipleri

- İşletmelerde kurumsal yapı içinde yönetim, üretim, pazarlama, finansman, personel, muhasebe, halkla ilişkiler gibi birçok bölüm bulunabilmektedir.
- İşletmeler/firma tipleri (Bakınız Bölüm 10):
 1. Faaliyet alanı
 2. Büyüklük
 3. Hukuki yapısı

İşletmeleri etkileyen çevresel faktör

- 1. içsel faktörler: İşletmenin kontrol edebildiği faktörlerden oluşur. unsurlardan oluşur. müteşebbis, sermaye, istihdam yapısı gibi.
- Dışsal faktörler: işletmecinin kontrol edemediği mevzuat, rakipler gibi.

İşletmelerde finansal yönetim

- Finansal yönetim, işletme için gerekli fonların belirlenmesi, sağlanması ve yönetilmesidir.
- Finansal yönetimle ilgili temel fonksiyonlar ; yatırımlarla ilgili olarak yatırımların türü, ne zaman, ne miktarda, nasıl yapılması gerektiği ile ilgili cevap aranır.

Finansal planlama

- İhtiyaçların belirlenmesi
- Finansal tabloların ortaya konulması
- İhtiyaçların karşılanacağı bütçenin belirlenmesi
- Finansal kontrol

Yatırımın yapılabilirliği

- ekonomik,
- teknik,
- finansal,
- yasal
- ve örgütsel fizibilite çalışmaları yapılır. Bu çalışmalara bağlı olarak ön proje oluşturulur.

İşletmelerin Kuruluğu ve Üretime Geçişi

Çeşitli Aşamaları

- Yatırım Düşüncesi ve işletmenin kurulması
- Fizibilite çalışması
- Ön proje çalışmaları
- Ön proje çalışmalarının değerlendirilmesi ve yatırım kararı
- Kesin proje aşaması
- Projenin uygulanması, deneme ve esas üretim

İşletmelerinin kuruluş yeri seçimi

- Üretim Faktörleri miktarı
- Doğal koşullar
- Ulaşım olanakları, pazara uzaklık
- Kuruluş ve işletme maliyeti
- Özendirici önlemler
- Diğer koşullar (Rakip İşletmeler...)